

Dannelsesaktivisme

VORES FÆLLES SAMTALE: Dagbladet Informations chefredaktør Rune Lykkeberg inviterede en studiekreds med 37 «tænkere og aktivister». Bogens interviews er skrevet som introduktioner til intellektuelle og aktivister.

Af Niels Johan Juhl-Nielsen

nielsjohan@gmail.com

At drive avis i dag er ofte mere end blot dagligt at få avisen ud og på internet. Selv en mindre avis finder det påkrævet at gøre sig synlig med egen identitet, ved forskellige former for møde- og publikationsvirksomhed over merchandise til organisering af «vennerne».

Med titlen på bogen *Vi skal gøre det hele på én gang* inviterer dagbladet Informations chefredaktør Rune Lykkeberg til en studiekreds med 37 «tænkere og aktivister». Bogens 37 interviews – «de kan hæve niveauet for vores fælles samtale» – er skrevet som introduktioner til intellektuelle og aktivister. Personerne bag de korte introducerende interviews er nøje udvalgt. Videnskabsfolk, aktivister og tænkere, der selv måtte mene at kunne «hjælpe os med at tænke over det

hele» er dog på forhånd udelukket fra deltagelse i studiekredsen. Det fremgår af forordet.

De mange kriser verden står i er indbyrdes forbundne – med klimakrisen som den største, konstaterer Lykkeberg. Når nu «ingen kan overskue alt», ja så nødsages vi ifølge Lykkeberg til at «blive i besværet» (Donna Haraway). Så derfor Lykkebergs ønske om at praktisere 'dannelsesaktivisme' i en studiekreds med de 37 'langsomme samtaler' som ramme. De skal «hjælpe os med at tænke over det hele» og «åbne vore hjerter».

Bogen, udgivet på Informations Forlag, når vidt omkring i tematikker og dilemmaer. Og det vil ikke være rimeligt at kritisere bogen, der alene ønsker at introducere til *a bigger picture*, for ikke at gå i dybden eller for ikke at forsøge at skabe overblik og sammenhæng. Alligevel kan det undre, at fokus i samtalerne i bogen primært relateres til OECD-

RUNE LYKKEBERG

medlemslandene. Det er ej heller i Lykkebergs forord motiveret hvorfor civilsamfunds-stemmer (evt. anonymt) fra eksempelvis Kina, Rusland eller «de oprindelige folk» ikke indgår i studiekredsen – når nu intentionen er at «hæve niveauet for vores fælles samtale».

Udgivelsen af samtalerne blev i Informations spalter fulgt op af en anmeldelse af en tidligere chefredaktør på Information (og nu kommentator ved Politiken), Peter Wivel, der leverede en så rosende anmeldelse at en læser mente det

Vi skal gøre det hele på én gang

Forfatter Rune Lykkeberg

Informations Forlag, Danmark

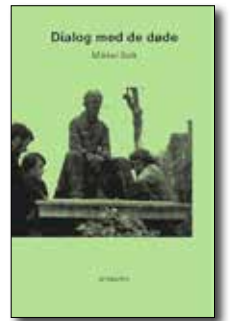

fratog ham lysten til at læse bogen. En anden læser udbad sig en rigtig anmeldelse af bogen.

Også Lykkebergs egen mentor, forfatter og tidligere chefredaktør på Politiken, Bo Lidegaard, har i en podcast på Information fået mulighed for at udspørge Lykkeberg om studiekreds-projektet. Lidegaard spørger i samtalen Lykkeberg om han er enig i udsagnet i bogens titel, hvad Lykkeberg giver et både-og svar på. Podcasten kan i øvrigt anbefales.

Efter de 37 korte samtaler savnede jeg et globalt historisk-strukturelt perspektiv i bogen.

Bogen *Vi skal gøre det hele på én gang* med dens studiekredsmateriale kan naturligvis vurderes som et bidrag til at understrege Informations identitet i det danske medielandskab. Herunder til en markering af en 80-års fødselsdag den 29. august 2023 – som 'modstandsavis' og 'Danmarks mindst ringe avis'. Tillykke.

Efterlysning: dialog med de levende

AVANTGARDE: NY TID har her valgt to 'læsninger' av Mikkel Bolts nye bog. Skal vi hente erfaringer fra avantgarden, eller holder det med et repræsentativt demokrati? Bolt leverer materiale om baggrunden for de skiftende avantgarders mislykkede forsøg på indflydelse i samfundene fra 1917 og frem.

Af Niels Johan Juhl-Nielsen
nielsjohan@gmail.com

Selv om Rusland i 1917 udgjorde det svageste led i den verdensomspændende kapitalistiske kæde, så leverede 'proletariatets diktatur' ikke et vindue med udsigt til et fremtidigt værdigt liv. Det vindue blev hurtigt banket i.

Men parallelt med bolsjevikernes magtovertagelse havde avantgarde-grupper i Rusland (og i Vesteuropa) – og adskilt fra bolsjevikernes kamp om magten – skabt en tilværelsesform med et udviklende hverdagsliv. Et sådant liv kunne have udgjort det kit, som for menneskene og deres samfund ville kunne give både indhold og mening – og dermed manifesteret den revolution, som en hel verden i dag lider under, ikke blev gennemført og videreudviklet.

Lenin og bolsjevikkerne magten og beholdt den, men de «glemte at lave samfundet om».

Et sådant bagtæppe opstiller Mikkel Bolt med sin bog *Dialog med de døde*. Den indeholder «essays om avantgarderne og deres efterliv i den politiserede samtidskunst og aktivisme». Den russiske revolution i 1917 fandt nemlig reelt aldrig sted, ifølge forfatteren. Ganske vist tog Lenin og bolsjevikkerne magten og beholdt den, men de «glemte at lave samfundet om».

Skrumpende modstand

Et frodigt og mangfoldigt kulturliv udfoldede sig i Rusland i årene omkring 1917, parallelt med og til dels uden sammenhæng med bolsjevikernes aktiviteter. Dette kulturliv var i den grad centreret i og inspireret af avantgarde-grupperinger eller forskellige kunstnerfællesskaber. Da tilslutningen til det nye regime faldt, ændredes også udfoldelsen og kreativiteten sig i kulturlivets mange udtryk.

Gruppen af surrealister nåede slet ikke frem til at kunne medvirke under begivenhederne i 1917. Surrealisterne etablerede sig først som gruppe i 1924, hvor enhver forhåbning om et positivt udkomme af revolution også for længst var begravet.

For avantgarden stod det klart, at 'en anden verden' eksisterede og at avantgarden sammen med socialister af enhver slags også delte den overbevisning, at 'en

NI SURREALISTER I PARIS CA 1933. FRA VENSTRE TIL HØYRE: TRISTAN TZARA, PAUL ÉLUARD, ANDRÉ BRETON, JEAN ARP, SALVADOR DALÍ, YVES TANGUY, MAX ERNST, RENÉ CREVEL AND MAN RAY. (FOTO: ANNA RIWKIN-BRICK)

anden verden er mulig'. Den europæiske venstrefløjs gradvise accept af kapitalakkumuleringen og nationalstaten udfordrede dog samarbejdet. Avantgarden med dens surrealister fremstod på den baggrund mere og mere som «de vilde socialister», der søgte at skabe liv uden for lønnen, parlamentet og familien.

I mellemkrigsårene var avantgarde-grupperingerne mere eller mindre markant til stede og markerede sig ikke mindst i kampen mod totalitarismen i dens forskellige former. Men så ebbede deres indflydelse også efterhånden til dels ud. Og efter Anden Verdenskrig skrumpede mulighedsrummet for alternativtænkning ind som konsekvens af bl.a. velstandsstigningen for såkaldt almindelige mennesker: «De seks årtier fra 1948 til 2008 var undtagelsen» (det vil sige frem til finanskrisen), hvor der reelt ikke fandtes nogen virkelig grobund for oprør. Men i dag befinder verden sig atter – iflg. forfatteren – i «opstandens epoke», hvor «den økonomiske krise og staternes hårdhændede styring af dens konsekvenser tvinger folk på gaden». Der vil derfor atter blive brug for den erfaring og de perspektiver, som disse afdøde avantgarder inkluderede i deres vision om livgivende menneskelig aktivitet i et fremtidigt samfund.

Situationister

Realiseringen af «avantgardens revolutionære livskunst» vækker – ikke mindst i krisetider – utilpassede samfundsaktører

til at overveje forskellige aktionsmuligheder. Således etableredes på initiativ af forfatteren og filminstruktøren Guy Debord og med deltagelse af forskellige kunstnergrupper Den situationistiske Internationale i 1957. Midt under en større krise i de Gaulles Frankrig. Intentionen var fra situationisternes side at genoplive det politisk radikale potentiale som surrealisterne tidligere havde manifesteret.

Surrealisternes indflydelse – og senere situationisternes – havde dog svært ved at slå rod. For hvordan være nærværende i de opstandne som verden oplever i indeværende historiske periode med dens billedverden og de sociale medier? Her kan Mikkel Bolt levere materiale om baggrunden for de skiftende avantgarders mislykkede forsøg på indflydelse i samfundene fra 1917 og frem. Med essayenes eksempler på aktioner kan Mikkel Bolt bidrage til en forståelse af periodens karakter, samtidig med at han lancerer en slags metode for, hvormed man kan afklæde 'skuespilsamfundet' (Guy Debord) dens iklædte overflade og så finde frem til en skitse til den revolutionære impuls.

Situationisternes kampplads for deres bevidsthedsmæssige og konkrete påvirkning af hverdagslivet har undergået en markant ændring. Som følge af ændringer i den økonomisk-politiske verden. For med omsætningen af den politiske økonomis feticheringsevne ind i konsumsamfundet, fik kapitalen med årene adgang til at styre den menneskelige fore-

stillingsevne. Hermed skete en ny kolonisering, nemlig af hverdagslivet (den anden kolonisering efter erobringstogterne), idet massemedier, kunst og politik nu smeltede sammen i *Det spektakulære samfund* (1967, Debords bogtitel med kritik af det kapitalistiske varesamfund). Det anti-koloniale globale fællesskab synes ikke umiddelbart i sigte.

Biosfæren

Det kapitalistiske samfund med dets billedmaskiner har forvandlet verden uden umiddelbart at kunne fremvise alternativer. Alt imens fortsætter dette 'skuespilsamfund' den økonomiske vækst – trods veldokumenterede FN-rapporter om klodens bedrøvelige tilstand (klima, biodiversitet mv.) og konsekvenserne for kommende generationer.

At verden siden 1972 har været bekendt med indholdet i Roma-klubbens rapport «Grænser for vækst» gør det uforståeligt, at Mikkel Bolt ikke har kunnet finde plads i sin essay-samling til at omtale de yderligere problemer som er tilført det billedpåvirkende samfund med den bevidstløse forbrugerismes påvirkning af biosfæren.

Hvis en dialog med de levende ikke længere er relevant, var det så en traumebehandling der stod øverst på ønskelisten?

Fakta

Surrealister. Selv om etableringen af surrealisterne formelt er sammenfaldende med Surrealismens Manifest i 1924 (André Breton), så rumstere de en individuel anarkistisk eksperimentering med surrealistisk tankegods nogle år forinden – inspireret af Freuds psykoanalyse og af avantgardens liv under den russiske revolution i 1917. De surrealistiske kunstnere havde en tro på, at man gennem kunsten kunne finde frem til en mere sand virkelighed.

Situationisterne. Eller 'Bauhaus situationiste' var en international kunstnerbevægelse, stiftet i 1957 (af bl.a. Asger Jorn) og med eget manifest i 1960. I oprør mod finkulturen og konventionerne satte situationisterne fokus på den enkelte situation og ønskede at ophæve skellet mellem kunstner og publikum, mellem hverdag og kunst. Bevægelsen kulminerede i 1968, hvorefter den opløstes i 1972. Mest markant i Frankrig, Italien og Skandinavien.